БЛУДНИЙ СИН.

Образ з житя наших виселенців в Америці у 4 актах зі співами.

Написав
СРОПИМ Я. ЛУЦИК

ЦІНА 25 ЦЕНТІВ.

НОВІСТЬ! НОВІСТЬ!

Вийшла з друку дуже пожадана книжка

Під Прапором Свободи

Вибір патріотичних деклямацій.

Книжка та обнимає 100 сторін друку і містить в собі 72 деклямації, високо патріотичного змісту, вибрані з творів найвизначнійших українських письменників. Деклямації ті надають ся на всякі оказії: на вечерках, концертах, театрах, іспитах і инших народних виступах. Спеціяльність для шкільних дітий і молодіжи, необхідний підручник для шкіл, читалень і кружків театральних.

ЦІНА 30 ЦЕНТ.

Замовляйте під адресою:

BASIL HRISHKO & CO.

701 W. Lackawanna Ave.,

SCRANTON, PA.

ЧИСЛО 17.
ВИДАВНИЦТВО РУСЬКОЇ КНИГАРНЇ
В СКРЕНТОН, ПА.

БЛУДНИЙ СИН.

Образ з житя наших виселенців в Америці у 4 актах зі співами.

Написав Єроним Я. Луцик.

1914.
З УНІВЕРЗАЛЬНОЇ ДРУКАРНЇ
(Universal Printing Co.)
SCRANTON, PA.

ОСОБИ ПЕРШОГО АКТУ.

Антін, літ 60.
Анна, єго жінка, літ 50.
Омелько, їх син, літ 30.
Павло, їх син, літ 24.
Стеха, дочка Антона, літ 18.
Олена, жінка Омелька, літ 25.
Терешко, присяжний, літ 40.
Піяковський, писар, літ 45.
Гриць, американець, літ 30.

В четвертому акті

виступають всї з першого акту, крім Піяковського і Гриця, на місто них виступає з другого і третього акту Осип.

Акти перший і другий у старому краю, в любім селї, на нинїшню добу.

АКТ І.

Сцена подобає на звичайну сельську хату у старому краю, у якій видно достаток.

СЦЕНА І.

Анна сидить на лаві, Олена біля неї.

Анна. Ти, Олено, і не побивай ся так дуже. Прийшло єму пусте до голови, воно й минеть ся.

Олена. Бою ся, мамо, що не легко минеть ся. Від яких десять неділь об нічім і бесіди нема, лиш одно і те саме: поїду у Америку й поїду. Від коли приїхав сей американець Гриць, то Омелька і не спізнати.

Анна. Він приїхав, тай поїде, а тоді і дурійка зчезне. Хиба би з розуму зійшов, єсли-б кидав достаток, хату, жінку, двоє діточок і їхав за море. А чей і там не великі розкоші.

Олена. Прошу я і молю: чоловіче, глянь на себе, що дієш. Думаєте, що помагає моє слово? Єще сварню починає, кричить, що не хоче тутки у нуждї пропадати, що на ліпшу родив ся долю.

Анна. Гей, гей! хто там знає, де тої долї питати, шукати. Не дармо то кажуть: "Є на світї воля, а хто єї знає, є на світї доля, а хто єї має?". Та все-ж вона близше нас, у своєму кутку, як десь далеко, у непривітньому світови.

Олена. Щоби хоч тато не позволили єму їхати.

Анна. Що-ж, моя дитинко, він же має свої лїта, годї єго силою задержати неначе дїтвака. Отець все держить ся правди і тепер не відступить від неї.

Олена. Мамо, а що-ж я вдїю, коли він поїде? Чи я єму зла жінка, чи зла я мати єго дїтям? Що люди скажуть?

Анна. На людські язики не все можна оглядати ся. І хиба я думаю, що у послїдню хвилю єму жаль стане і тебе і дїточок, та зістане при вас. А поїде, таж ти не чужа, таж при нас останеш, будемо дїлити ся і смутками і надїєю в Бога, що наш син, а твій чоловік, за морем прийде до розуму і поверне до нас.

СЦЕНА 2.

Вбігає Стеха.

Стеха (сміючи ся). Ой, не видержу зі сміху! (сїдає на лаві). Ой, згину!

Анна. Щож там такого, що при святій неділї так повеселїла?

Стеха. Та як не сміяти ся. Мериканець на толоцї учить хлопцїв, як бити ся на кулаки. Закотив рукави від сорочки, наїжачив ся, ак кіт перед нашим псом і кричить, що всїх зможе. А Василь до него. Стали оба грозити собі кулаками, мериканець відскакує і причаює, а тут Василь єго за чуприну і як пригне до землї, тай давай молотити кулаками, як коваль по ковалї. Всї від сміху аж клали ся.

Анна. Ось забавка для чоловіка, що світ переїхав. А наш Омелько там?

Стеха. Нї, мабуть у писаря.

Олена. Біда з тим писарем. Нанесло до села тих недопанків і тільки, що біда з ними.

Стеха. А тепер справдї ніс дре до гори і думає, що він, як та панська пава Но і єму дістане ся від наших дївчат, хай лиш собі зачинає.

Анна. Казала я тобі, Стехо, не диви ся у ту сторону, де він ходить. Стидно таке чесній дївчинї.

Стеха. Мамо, хиба-ж я того не знаю? До мене він і приступу не має і певно не буде мати. А посміятись чейже можна з дурня.

СЦЕНА 3.

Входить Терешко.

Терешко. (кривий на ногу і страшно гикавий). Сла- а-а... слава... су, сусу!

Анна. На віки слава! Що скажете, Терешку, нового?

Терешко. Но-о-о... во-о... го, пані матко нічо-о-ого. Про-о-сив пан мача-а-альник, аби-и ваш, ніби Анті-ін, за-айшли до-до-до ка-ка-канцеля-а-а-арії.

Анна. Господаря нема у хаті. Мабуть пішов у поле на жито подивити ся. Та тільки що його і не видно.

Терешко. Так пе-ре-ре-дайте, що-о-би конечно за-айшов до па-а-на ма-ма-мачальника... А я-я пі-піду і ска-ка-жу, що їх не-е-ема... С... с... Паном Богом! (виходить).

СЦЕНА 4.

Ті без Терешка.

Анна. Що се там нового у начальника?

Олена. Великого нічого! На вечірню підемо, мамо, чи ні?

Анна. Не опускала я її ніколи, скільки моїх сил на се стало, не опущу і нині. Колись, як діти були малими, нераз годі було зайти у церков, а на старости літ — тільки моєї потіхи і розради.

СЦЕНА 5.

Входить Антін і Павло.

Антін (сїдає). Був я в поли. Неначе рай пшениця та жито, дасть Біг, чудні жнива будуть у нас.

Анна. Ось де наша доля, при нас самих. Зародить руський лан, застелить ся колосистим житом і хлїба у нас хватить.

Антін. Колиб єще і нива сердець наших зародила, аби мир і єдність у серцях тих у віки закоренили ся, тодї і не треба нам за долею оглядати ся.

Олена. А, правда, тату, війт присилав за вами Терешка, абисьте зайшли до него.

Антін. Хиба вечером, а вечірнї не кину я задля него. Що-ж, Омелька нема? А де дїти?

Олена. Дїти гуляють в садку. А Омелько..

Павло. Омелько у писаря, раду радить, як би чим скорше Омелькови їхати у Америку.

Антін. За чим йому їхати? Відь же хлїба у нас найде ся для всїх.

Стеха. Хай би собі писар їхав, а там, у тій Америцї певно й не чули за таку цяцю.

Анна. Збігни, Стеха, поглянь за дїтьми, і припильнуй хати. Ми підем на вечірню.

(Стеха виходить).

СЦЕНА. 6.

Ті самі без Стехи.

Анна. Антоне, послухай мене. Ось Оленка плакала перед мною, що Омелько конечно хоче їхати від неї і від нас. Ти отець, ти маєш право єго спинити.

Антін. Ні, жінко, нема такого права. Як не спинить єго серце і сумлїнє, то й моє слово нїчо не вдїє. Радити і відрадити можу, просити можу, але спиняти, се не у моїй силї.

Олена. А що-ж я бідна вдію, хто заступить ся за моїми дїточками?

Антін. Бог і добрі люди. Єще він не поїхав і нїчим журити ся.

Павло. Та бо усе село говорить, що він вже і задаток на дорогу дав.

Антін. Нинї вечером поговорю я з ним на розум. А єсли добре слово не поможе, то і я нїчого не вдію.

Анна. Атже хиба з розуму він зійшов, щоби кидати хазяйство і йти шукати чорного хлїба. На те-ж ми його ховали, на те-ж піклували ся ним?

Антін. Не сумуйте, злого єще нїчого нема. А лїпше всего у вечірни помолїть ся Богу, а

знайте, що у Його руках судьба наша. І Його святої не змінити нам волї.

(За сценою чути голос дзвона, всї хрестять ся побожно).

Спів.

(на арію: Де два серця ся кохають).

Світе тихий, що вливаєш
Чар потїхи серцям всїм,
Тихомириш і скріпляєш
І підносиш нас в усїм.

Світе тихий, світе слави,
Не остав нас, не лишай,
І рід руський, чесний, правий
Ти зміни в справдїшний рай

(По співі хвиля мовчаня).

Антін. Від сторожи ранїшної до вечірної, від ранїшної сторожи, уповай руський народе на Бога! Так ходїм у церков. (До Олени). Ти, невістко, піжди на дїти, або і лиши ся, Бог за гріх не почислить тобі того.

(Антін, Анна, Павло виходять).

СЦЕНА 7.

Олена сама.

Олена. Вони спокійні, а моє серце трепеще, як пострілений голуб. Нї, не вдержить його нїчо.

Колись може і любив він мене, та тепер і гадки о тім нема. Як злий дух, заволодів ним писар, а тепер і той мериканець. Напосіли ся не на моє щастє, а на долю діточок моїх. А я би до ніг йому припала, щоби тільки лишили його ті мисли... За море іти хоче. І що-ж за тим морем? (Поважно і поволи). Чи та землиця, хотяй убога, хотяй страдальна, хлїбом голодна, чи так безсильна вона, небога, що нас держати вже більш не годна, чи може скорше ми, як писклята у світ ся рвемо і не питаєм, чи вже у крильцях сил стільки маєм? Чому не мила нам рідна хата, чому не ліпша нам рідна ненька і рідна нивка, хоч як маленька, і плуг, що скибу по скибі оре, пощо іти нам аж ген за море?

СЦЕНА 8.

Входить Омелько.

Омелько. Сама у хатї?

Олена. Усї пішли на вечірню, а я ждала на тебе.

Омелько. Не треба було й ждати. Сам би попав, тільки, що нема коли. Завтра їду до міста.

Олена. За чим тобі так часто там їхати? Тепер і при хазяйстві роботи чи мало.

Омелько. Моє дїло, за чим. Хиба ти дурня

граєш, чи що? До тижня мені вже до води їхати, а вона питає, за чим?

Олена. Ні, Омельку, не їхати тобі! Атже у тебе діти, атже у нас бідности нема, за чим тобі кидати то, що кождого серцю так дороге?

Омелько. Їдуть другі і я поїду. Не до віка мені тут чорним волом робити. Їдуть другі без одного гроша і не пропадуть, то хиба і я не пропаду.

Олена. А чи ми не пропадемо? На те-ж ми побирали ся, аби жити не у купі, а далеко від себе?

Омелько. На те побирали ся, аби жити не у нуждї, а так, як у других сторонах люди жиють.

Олена. Не гніви Бога, чи-ж у нас хліба нема, чи що?

Омелько. Кому смакує сухий, ще й чорний хліб, той нехай сидить у хатї. А я поїду і верну, а ні, то вас до себе возьму. Та треба менї єще зайти до сусїда. А ти, жінко, сиди тихо, не плач по кутах, а увидиш, що за моєю головою буде иначе. (виходить).

(За сценою чути голос Стехи): Олено, ходи но скорійше. Я собі ради не можу дати з пустим твоїм Михаськом! Мерщій же, ходи.

Олена. Іду вже. (До себе). Не остане! По-

гідне, чисте небо, а ось хмари тягнуть на него. Так і з бідним, підкошеним житєм моїм. (виходить).

СЦЕНА 9.

Входить Піяковський, убраний дрантиво з панська.

Піяковський. Псякрев, кость слоньова, ні живого духа! Певно хами пішли Богу молити ся. Тільки, що чув я голос Стехи, гм, варта би побачити ся з нею. (По хвили). Стеха, хороше імя. Чисто шляхоцьке. Стеха, а зі Стехи Стаха, Стася, Стасунця, Стасунюньця, як цукерок солодка. Як подумаю о ній, то аж горячо на серци робить ся. Пст, хтось іде, чи не вона се. (Уступає на противну дверем сторону).

СЦЕНА 10.

Вбігає Стеха.

Піяковський. Панно Стесю, яка ти цудовна!

Стеха. Пане Піяковський, який ти дурний!

Піяковський. Ей Стесунцюню!

Стеха. Ей писарцуню!

Піяковський (підходить до неї). Як та рожа.

Стеха (відступає ся). Як бодак.

Піяковський. Як зірничка.

Стеха. Як той пняк.

Піяковський. Красавичка.

Стеха. Пан піяк.

Піяковський. А деж, Стесю, можна так говорити до порядного і статочного чоловіка, що?

Стеха. Даруйте, вашеці чоловік, а за чим ви влїзли тутки в хату? Щоби що пропало з неї?

Піяковський. Прошу, то образа гонору. Но жарти на бік. Як увиджу тебе, Стесю, то аж, но, що то хочу казати...

Стеха. Аж ніс вам більше синїє.

Піяковський. То з любови...

Стеха (перебиває). До горівки.

Піяковський. Ґадай до нї, вона дзвонї. О, дївчино, не трівож мого серця, бо.. трісну з жалю.

Спів.

(на нуту: Там під гаєм).

Піяковський.

Стехо люба, мила,
Слухай слова мого,
Чом не любиш, не кохаєш
Мене молодого.

Чи мене не видиш,
Чи мене не чуєш,
Що до серця не пригорнеш
І не поцїлуєш.

Стеха.

І чую і виджу,
Тїшу ся тобою,
Поцїлую, єсли хочеш
Ось тою мітлою.

(Хватає мітлу).

Ще найдуть ся в хатї
Макогон, вареха,
Будеш знати, як то гиро
Любить тебе Стеха.

(Обоє разом):

Слова Піяковського.

Варехи бою ся,
А мітли не хочу.
Через тебе, дївчинонько,
Я свій вік корочу.

Вяну, упадаю,
Мушу погибати
2. Не жени же, моя рибко,
Свого щастя з хати.

Слова Стехи.

Я з тебе смію ся
І сміятись хочу,
Залицянки, піянюго,
Я твої скорочу.

Кажу, повідаю,
Можеш добре знати,
2. Що прогоню тебе шибко
Наче дурня з хати.

(По співі).

Стеха (бере мітлу, як карабін, до атаку). Ну, пане писар, у перед, раз два, три. (Писар звільна цофає ся).

Стеха. Так, так, тілько швидше.

Піяковський (утїкає в двері, виставляє з них голову, зі злістю). Відьма! (утїкає).

Стеха (кидає мітлу). Тепер би закадити ялівцем, аби не чути було панського сопуху у хатї. А то не знати, чи пан був, чи безрога ночувала.

СЦЕНА 11.

Входять Гриць, прибраний по панськи, з американська і Терешко.

Терешко. А-а-а, ґа-а-аз-ди не-не-ма?

Стеха. Сейчас з церкви прийдуть. Сїдайте, Терешку.

Терешко. Та-та, хиба ся-ся-сяду. (Хоче сїсти на малу лавочку, та Гриць єї відтягнув і Терешко сїдає на землю).

Терешко. То-то що за ко-колера? (Сїдає).

Гриць. То я, не холера. А бичу, що то добрий фон.

Стеха. То по американськи осмішати старого чоловіка?

Гриць. Ти того не розумієш. Ну, Стеха, лайкуєш мене? Ага ти не знаєш по гамерицьки. Лайкувати, то то само, що у нас кохати.

Стеха. Ні, не розумію по вашому.

Гриць. За то я говорю по гамерицьки, як сам президент. (Витягає циґаро). Як хочу сказати, такій, як ти, дївчині, що їй дуже люблю, то тільки заспіваю їй так (співає):

Ґут найт,
Сліп тайт,
Джізус крайс,
Ком на файт.

(запалює циґаро, а сірник пхає Терешкови під ніс).

Терешко. Ти-ти сказив ся, чи що? Я то-тобі дам в мо-орду.

Гриць. Диви, який відважний, кривуляга.

Стеха. Слухай, я тобі также скажу, не чіпай старого чоловіка.

Гриць. То нехай ся забирає з хати. Іди геть, ти (покривляє ся) ти-ти-ти кри-кри-кри-ва-а-ку.

Терешко. А ти-ти ґа-а-азда в хаті?

Гриць. Я гамерицький бойс всюда ґазда. (Підносить його за ковнїр, Терешко встає і дає йому стусана в груди, так, що Гриць заточив ся).

Стеха. Грицьку, чи ти з розуму зійшов?

Гриць (з криком). Я того не дарую, я єго забю. (Закачує рукави і кидає ся на Терешка, а той хватає Гриця у пів і по хвили кладе на землю, лицем до землї, але так, що Гриць клячить, і похвативши палицю, починає мастити нею). Ай, ай, ай.

Терешко. Я-я-я тобі. Маєш, ма-а-єш в га-га-гамерику.

(Стеха відтягає єго, Терешко сїдає на попередньому місци, Гриць підносить ся, грозить кулаком і відходить).

СЦЕНА 12.

Стеха, Терешко.

Стеха. І не думала я, щоби ви, Терешку, такого хлопа змогли. Но, дали ви йому, дали (сміє ся): ха, ха, ха.

Терешко. То-то єще нїчо-чо-го, він дістаа-ане єще лї-ї-пше, та-а-ки та-ак.

СЦЕНА 13.

Входить: Антін, Анна, Павло.

Анна. Що тобі, дївчино, так весело? Таже нинї неділя.

Стеха. Мамо, як не сміяти ся, коли одного пана я вигнала з хати, а другого змогли Терешко і добре покалатали.

Антін. Що се таке?

Терешко. Ме-ме-риканець чіпав ся, а-а-а я єго та-та на землю і в гаме-мерику.

Стеха. А я мітлою вигнала писаря з хати.

Анна. Чого вони лїзуть у хату. А ви, Терешку, за Антоном?

Терешко. Та-такий приказ.

Антін. Скажіть, що вечером зайду після вечері.

Терешко. То-то-то добре (виходить).

СЦЕНА 14.

Ті без Терешка, по хвили входить Олена.

Антін (сїдає, Павло також, Анна перешептує ся з Оленою, Стеха підходить до них). І так кінчить ся свята неділенка, дай Бог, щоби і цїлий тиждень так щасливо зійшов. А що, Олено, Омелька не було?

Олена. Був і пішов.

(Павло встає, бере книжку і читає).

Антін. Щасливі ті, що письмо знають. За мене небуло школи і темняками ми росли. Так почи-

тай там сину що-то хорошого. Всї послухаємо.

(Анна сїдає, Олена стоїть з Стехою при одвірках).

Павло. Читаю хорошу річ за блудного сина.

Антін. Отсе і цікаве і поучне. Радї послухали-би.

Павло (в голос).

Давно колись в землях Юдеї
Жив там богатий чоловік,
Трудив ся з сили він усеї,
Неправди в ньому нї за лїк.
А вже у світї так буває
І так буде, док світ стоїть,
Що чесних Бог благословляє
І щирі труди їх числить.
Той муж в Юдеї мав не мало
Достатків — кождий тоє знав
І мужа того, як пристало,
Князем землицї тої звав.

(По хвили).

Князь той, не знаєм, як ся звав,
Синів-соколів двох він мав.
Добра і правди научав,
І Бога вічно умоляв,
Щоб ті соколи зазнали долї,
Щоби нїколи не прогнївили

Божий закон:
Щоб чесно жили,
Щоби славили
Святий Сіон.
Щоби в смиреню вік проживали
І свого щастя в небі шукали.

Антін. Боже, що за чудесна пісня.

Анна (вздихає).

Павло.

Та в тім
В їх дім
Ударив грім
Тревоги й біди.
В гріха сліди
Молодший син вступив
І затужив
За світом тим, де пустота,
Де гріх, де зло! Де чеснота
Вступу не має,
Де проживає
Лихих учинків дух лихий.

*

"О, отче мій!"
Сказав князеви молодець,
"Зроби ти з нами раз конець.
Маєтку пайку мені дай,
Піду в далекий славний край,

І там, як знаю,
Так пошукаю
Своєї долї!"

. . . . . .

Трівожні болї
Прошили серце отця старого,
Даремно просить він сина свого.
Остань ся з нами.
Не помагає ,
Бо син словами
Ще докоряє.
Він і на суд іти готовий.
Тодї отець, згоди, любови
Закон згадав,
Сина призвав
І часть маєтку в руки дав.
А син не видів, як дрожали
Вітцївські руки — він не дбав.
Маєток взяв
Не попращав
Отця старого
Нї брата свого,
Неначе-б злого
Від них зазнав.
І сам помчав
В далекий світ.

Павло. Дальше хиба другим разом перечитаю, бо утомив ся.

Анна. Олено, чого ти плачеш?

Олена. Тяжко мені було чути се, воно, як би о нас писано.

Антін. Не дратуй свого серця та й нашого. У нас, славити Бога, єще всї в купцї.

СЦЕНА 15.

Входять Гриць і Омелько.

Омелько. Вже усї в дома? Ну, сїдай Гари тут на лаві.

Стеха. Гари? Та у нашого вокомона так пса вабять.

Гриць. Що ти, ґрінорка, розумієш? Гари то по гамериканськи Гриць і то все.

Павло. То там імена перекручують?

Гриць. А якже. Ти тутки Павло, а там Пат, а Омелько буде або Чалій, або Милі.

Олена. Як то буде? Або-ж він не має свого імени?

Гриць. То я знаю, що має, но то є ґут для старих контруф, а в Гамерицї инакше.

Антін. Або-ж йому треба Америки?

Омелько. Що то довго говорити. Я, тату, хочу конче поїхати. Надоїло менї тутки бідувати.

Анна. Омельку, не гніви Бога. Хиба-ж ти бідуєш, хиба хліба не маєш?

Антін. Дав Господь для всіх нас, чогож тобі їхати далеко від рідні?

Олена. А діти, як остануть?

Омелько. Все то я знаю. Но чому мені не придбати в двоє більше, чому не стати раз по панськи на ноги?

Анна. Та-ж у тебе рідня, жінка, діти, а ми-ж отець і мати?

Омелько. Не на віки я їду. Поїду і верну.

Антін. Не жаль тобі кидати рідне село?

Анна. А сю хатину, де родив ся?

Омелько. І хаті нічого не стане ся, ні село не пропаде. Я маю свій розум.

Анна. А як ми помремо за той час?

Омелько. На все Божа воля. Смерть чи нині, чи завтра. А мені молодому там щастє і гроші.

(Олена виходить з плачем).

Гриць. Єще які гроші. Чи штор, чи ґросерня, чи салун, ніби корчма, а тисячі ся найдуть.

Стеха. Богато ти їх навіз тутки.

Гриць. Бо я гроші у банку тримаю.

Павло. Тримай й дальше. А тобі, брате, нема пощо їхати.

Омелько. Дбай кождий за себе. Так тату, я конче їду і то на днях.

(Олена входить і веде за руки двоє дітий; підходять до Омелька).

Олена. Омельку, то твої діти, мають вони зістати сиротами?

Омелько. А чи я на смерть їду, чи що? Їду придбати маєток не для себе, а для них. Забери діти, єще розплачуть ся.

(Олена тихо виводить діти, Стеха йде за нею).

Антін. Сину мій, Омеляне! Я отець твій, і хиба не ворог тобі. І вітцівським словом я тебе прошу, не оставляй нас. Не іскушай Господа Бога. Ті, що їх нужда гонить, їдуть, а плачуть, а ти-ж добра маєш до волї, остань з нами.

Омелько. Не остану! Чому я не маю колись бути паном на цілім фільварку, що?

(Олена і Стеха вертають).

Гриць. Або мілїонером, що? Там гроші гроші роблять. А киселиці і журу і каші там нї за зуб, тілько мяса і ковбаси.

Анна. А я мати твоя, я тебе прошу, згадай на нашу старість, не лишай нас. Сину мій!

Спів.

(арія: Прошу тебе любий сину).

Всї.

Прошу тебе, мій єдиний,
Не йди, не йди до чужини,
Бо в чужинї, Бог там знає,
Яка доля тя чекає.
Все утихне, все умовкне,
На калинї листє зжовкне.

*

Хто нам нивку пильно скосить,
Снопи з поля хто позносить,
На сопілку хто заграє,
Хто на дїти спогадає.
Любий сину (мужу, брате) ясна зоре,
Не йди, не йди там за море.

*

Омелько.

Не трівожтесь, не лякайтесь
І на волю Бога здайтесь,
Я в чужинї не загину,
Не забуду на родину.
Не трівожтесь, не лякайте,
Я поїду, ви пращайте.

(Всї повторяють другу строфку, Омелько своє).

(По співі).

Омелько. Так, тату, я би вас просив, аби ви

мені виділили мою частку і на мене записали.

Павло. Та як, ґрунт ділити?

Омелько. Або-ж я літ не маю, чи що? Я не робив на тім ґрунті?

Павло. Хто з нас більше наробив ся? Як?

Гриць. Не дай ся Омельку.

Омелько. Що то тату, кривди моєї хочете, чи як?

Антін. Та-ж ґрунт може у купці остати. Землї зі собою не заберешь.

Омелько. Знаю я вашу доброту. Нехай іде, може пропаде, а нїчо не дістане. Абисьте знали, що кривдити нїкого не вільно. Хочете добровільно, то дайте, що на мене припаде. А нї, то тїште ся до часу. Зобачим, чиє буде горою.

Антін (поважно). Омельку, я жию єще і ґрунт в моїх руках. І так буде, як я схочу.

(Входить писар).

Антін. Но, я сварнї не чув у тій хатї. Хиба тебе засліпило, що їдеш з дому. Хиба тобі не жаль жінки, дїтий?

Піяковський. Потїшить ся скоро.

Павло. Ви не мішайте ся, не ваше дїло.

Піяковський (до себе). Мурґа, хам.

Омелько. Що там жаль, я на се не маю коли. Я вже дав завдаток на їзду.

Олена (бере його за руки). Так тоді бери і мене зі собою і діти.

Гриць. Одуріла жінка, цілий фрейт брати зі собою.

Омелько. Прийде час і на то. Я там цента не пропущу. Я-ж не піяк жаден. Шкода слів, не робите запису, то я зажичу ся і поїду.

Антін. Га, щобись не нарікав на рідного вітця, то я тобі записую твою частку, шість кавалків поля "на горбку".

Омелько. А з хатою як буде?

Антін. Хати до гробу не возьму я з собою. Нехай пан писар всьо напише і нехай діє ся воля Божа. (Встає) Жінко, ходи, зайдемо до священика, діло є (хоче йти).

Піяковський (задержує його). Перепрашаю, чи писати з штемплями, чи без?

Антін. Що се за публіка?

Піяковський. Ніби просив би я задаточок, щоби ліпше писало ся.

Омелько. Не трівож батька, зі мною маєш діло.

Піяковський. Бо ніби обі сторони повинні.

Антін. Я скоро верну (відходить з Анною).

СЦЕНА 16.

Ті без Антона і Анни.

Павло. Брате, не маєш ти серця так загризти тата й маму. Диви, на них від жалю лиця нема.

Омелян. Е, що там, єще ти будеш базїкати (ударяє рукою о стіл). Я так хочу і конець.

Олена. Омельку, таж тебе всї тут так люблять.

Гриць. Як пси діда.

Омелян. І ти жінко єще? Чого хочеш, чи я тебе на вік покидаю? Га?

Олена (до людий поволи).

І сам помчав
В далекий світ.

(Піяковський вже від хвилї посуває ся до Стехи і бере єї за підбородок, а в тій хвили Стеха дає йому в лице).

Омелян (оглядаючи ся). А се що таке?

Стеха. То я дала пану писарю задаток на письмо.

Гриць. Ха, ха, ха! Козир дївка. Я би зараз з тобою оженив ся. Гей, Омельку музиків би на пращанє, таж то остатня твоя ту неділя. Ходи, Стеха, закрутимо ся.

Стеха. Геть від мене.

Гриць (співає).

Неділеньку божу, божу
Треба освятити,
Як не схочеш танцювати,
Не схочеш робити.

Стеха (поважно). Омельку, виведи тих гостий з відсіля. У нас не радість, а смуток і біль.

Омелько. Дурні ви всї з вашим смутком. Ходїм!

(Омелько, Гриць, Піяковський виходять).

СЦЕНА 17.

Стеха замикає за ними двері. Олена входить з другої сторони. Стеха підходить до неї. Олена падає на єї груди.

Стеха. Не побивай ся, Олено.

Олена. Сестро моя, знаєш, хто він?

Стеха. Знаю. То — блудний син.

Куртина спадає.

Конець I акту.

ОСОБИ ДРУГОГО І ТРЕТЬОГО АКТУ.

Милі — Омелько — з акту першого.
Гари — Гриць — з акту першого.
Піяковський — з акту першого.
Мері, літ 25.
Максим, єї муж, літ 30.
Осип, дядько Омелька, літ 65.
Майк, літ 20.
Ені, дівчина, літ 20.
Кейда, дівчина, літ 20.

Діє ся в пару місяців по першому акті у Америці, та не в Ню Йорку.

Між першим а другим актом, так само між другим а третим минає кілька місяців, між третим а четвертим один місяць.

АКТ II.

Сцена представляє звичайну американську кімнату, серед неї стіл, крісла, на стінах пустота.

СЦЕНА 1.

При столї сидить Гари і Майк.

Майк. Слухай, коли ми підемо до роботи?

Гари. А бо я дурний? Зле менї, чи що? Їсти дають, пити дають.

Майк. Часом і по хавцї дадуть...

Гари. Ти, мой, мовчи, абись сам не дістав. Раз, нїчо не значить, та єще за дурницю. Не бій ся. Милї добрий хлоп, ми-ж його краяни. Я єго тут привіз.

Майк. А на скілько того паньства стане, га?

Гари. Не стане, тодї дальше піду. А хоче хлоп гуляти, хай гуляє, не твоє дїло, нї моє.

Майк. Про мене, та про мої дїти, щоби я їх мав. А випити би можна.

Гари. Чекай, аж Милї прийде. Го, го, нинї забавка буде, прийшли мабуть гроші з краю.

Майк. Свиня же він лишати камратів на сухо.

Гари. Ба, він би не лишав, та єго господиня, вона єго у всьому доброму перебиває. Вчера ка-

жу: пожич доляра; думаєш, що дав? Як стала пащекувати, начеби шлюбна жінка.

Майк. А в него справді є жінка й діти?

Гари. Як би не була. Богаті. Тілько, що він свою пайку взяв. Три морґи поля таки сейчас продав, а три оставив. Мабуть чи не за ті то морґи гроший жде.

Майк. За остатне?

Гари. Або що? Я нічого не маю, а жию. Слухай Майк, я тобі все кажу, ,що ти з роду дурень.

Майк. Ага дурень! А диви, колись обциганив я нашого салюністу на цілого доляра і що мені зробив?

Гари. Таж за то ти сидів цілу неділю в джелю.

Майк. Велика річ тиждень . Другий би три місяці сидів, а я тільки тиждень. А, до біса, пити ся хоче, най тя хороба..... А то як не йде, так не йде.

СЦЕНА 2.

Входить Мері, убрана як при хазяйстві.

Мері. Ви чого ту засіли, що то салюн, чи що?

Майк. Не в вас сидимо, а в Милія хаті.

Мері. Я тебе не буду питати, де ти сидиш, а як тя заїду в карчило, то почуєш, з ким діло.

Гари. Дай спокій, бабо, не кази ся: Хати він

тобі не з'їсть. А пожалує ся Милійови, то він не йому, а тобі всипле.

Мері. Що Милі, то Милі. Він ту бас, а вам зась до него і до мене! Чули?

Гари (шарить по кишенях). На, Майк, знай пана, маєш два центи, іди, принеси сиґаретки. А мечків не забудь. Чув?

Майк (бере гроші). Певно, що не забуду (виходить).

СЦЕНА 3.

Гари і Мері.

Мері. Ти не знаєш, куда Милі пішов?

Гари. Мабуть за грішми. Баль буде нині.

Мері. Не новина. Потім вас піяків за ноги таскати треба.

Гари. А тебе, якось, не тягнув я також? При забаві всьо можна. Тільки, слухай бабо, памятай, аби я нині які центи дістав. Даром дав я тобі такий джяб, чи що?

Мері. Овва, що за джяб. Або-ж я не мала свого дому, чи що?

Гари. Не тра було кидати.

Мері. А чого-ж ти все юдив і юдив, га?

Гари. Добра я тобі хотів. Ліпше з Милійом, хоч не муж, як з твоїм чоловіком, що навіть пайнта на пиво у хаті не має.

Мері. Наскучала ся я з ним. Бувало мало не загину. Єще поки хлопці на борді були, то єще яко тако, а коли всїх прогнав, так хоч гинь.

Гари. Бо ти дурна. Було одного тримати ся, а не до всїх зуби сушити. Як я у вас жив, правда, все гаразд було (обнимає єї і цїлує).

Мері. А ти менї гляди, аби Милї того не догадав ся.

Гари. Не на дурня попала.

СЦЕНА 4.

Входить Майк, кладе три папіроси і єще дві цїлї пачки.

Майк. Ось вистане до вечера.

Гари. Ти, мой, то звідки?

Майк. По дорозї найшло ся. Жид старий, підслїпуватий, обернув ся за мечками, а ті пачки самі гуц менї в кишеню.

Мері. На молодого злодія і то добре.

Гари. Коби ще так і до салюну зайшов, здалоби ся. Гей, нема то у світї, як хитро, мудро жити.

Спів.

(арія: Чи то тая керниченька).

Всї.

Ой весело в сьвітї жити, то справдїшний рай,
Не журитись, не робити, їж, пий та гуляй.

Гей грай, грай музика,
Нічка не велика,
Враз настане день.
Хто сумує, той марнує молодий свій час.
Смерть за нами забанує, чорт пірве всїх нас.
Но хто нич не дбає,
Хто пє і гуляє,
То щасливий він.

(По співі).

Мері. А бо я знаю, що робити? Як бим знала, що Милі прийде на вечерю, то бим наготовила доброї закуски (легко гикнула). О, хтось мене згадує.

Гари. Певно, або єго жінка, або твій чоловік.

Мері. Шарап, не мішай ся до того. А мій, як би знав, де ми живем, певно би прийшов.

Майк. Не велике діло дізнати ся.

Мері. Дуже я єго бою ся. Не хочу з ним жити і кінець.

Майк. А як на суд піде, га?

Мері. За то суду нема. Або я що злого роблю? Служу за господиню і кінець. Біг би там дбав за него.

СЦЕНА 5.

Входять Кейда і Ені.

Кейда. Галов, Мері!

Гари (прискакує і обіймає єї). Галов май світгарт.

Кейда (відтручує єго). Іди від мене, диви, цілу вестку помяв. Що тебе, боме, єще чорт не взяв.

Гари. Хиба разом з тобою.

Мері. Сідайте дівчата. Щож Ені, як тобі служить ся?

(Ені і Кейда сідають).

Ені. Добрі жиди, нічого казати. Тільки жидівка, сказила ся, все підглядає, чи бас не крутить ся коло мене.

Кейда. То кожда так.

Ені. А він де тільки надибле, то чи погладить, чи поцілує і все кводра менї в руки, а на двері оглядає ся.

Мері. Я за три роки служила у одного пана-жида. Добре менї було, дві сотки зложила. Та раз, без марницю, в ночи мене баска нагнала.

Гари. Що там жидівки, трястя їх мамі. Дівки, давайте кводра на пиво. Ені, давай з тих жидівських.

Ені. Пив бись. Єще чого не стало.

Гари. Як так, то сидіть собі самі, жидівські помийниці. Ходи, Майк, Милія встрічати.

(Майк і Гари виходять).

СЦЕНА 6.

Мері, Ені, Кейда.

Кейда. І як же тобі жиє ся?

Мері. Добре, а що вже весело, то весело.

Ені. Милі робить?

Мері. Єще би там. Тільки гроші прийдуть, він бізнес зачне. Або сальон або штор.

Кейда. А пє дуже?

Мері. Щоби дуже, то ні, так в міру, два рази на день пяним я його не виділа.

Ені. За жінку не згадує?

Мері. Ні словечком. Або-ж зле йому. Нині мабуть за грішми пішов. Тільки, що ті боми його обсіли, а він, як випє, то би сорочку зі себе дав. Но, я сиджу і сиджу, а тут пора що зготовити на вечеру. Ходіть дівчата, поможете.

(Всї три виходять).

СЦЕНА 7.

По хвили входить Максим.

Максим. Мабуть попав я. По острих ножах волїв би я йти, як вступити у такий дім. Га, щож, нехай колись мої діти не плачуть на мене. (За сценою чути голосний сміх Мери). То вона сміє ся. А там двоє пісклят-дітий так гірко плаче і матер взиває. Гей, нема правди на світї (задумує ся).

(За сценою чути голос Мери). Я сама принесу, тільки що гроші возьму.

СЦЕНА 8.

Мері (стає у дверях). Се ти, Максиме? Зачим зайшов тутки? Мене шукаєш? (підходить близше).

Максим. Ні, Марино, я тебе не шукаю, а твої діти, що ти їх кинула, вони плачуть за тобою.

Мері. Велике мені діло діти. Віддай до сиротинця і кінець.

Максим. Жінко, таж нині німа звірина не відрече ся свого плоду, сука не відступить від щенят своїх.

Мері. А я не сука. Раз я сказала, що не хочу тебе знати, так не хочу.

Максим. І не жаль тобі тих дітий. Не встид, що люди пальцями на тебе показують?

Мері. А бо я що злого роблю? Служу і кінець. Може не вільно. А не подобає ся тобі, то йди до суду.

Максим. Не хочу я такої матери для своїх дітий, що аж судом єї стягати треба.

Мері. Попробуй силою тягнути. На ланьцух мене не візьмеш, нині прийду, завтра знов утечу.

Максим. Слухай, вертай до дітий. А ні, то я заберу їх до краю, і там коротати з ними буду

свій вік. Но Бог не простить тобі того.

Мері (до дверий). Гей, дівчата!

СЦЕНА 9.

Входить Кейда і Ені.

Мері. Дивіть, який ксєндз увійшов ту в хату. Казаня менї каже. Так, при людях, знай, що волю жида, нїґра, як тебе. І на очи не показуй ся менї. Не видала шляхтича. Диви, який красавець.

Максим. Жінко, вздержи язик. Бог мене скарає на дітях, єсли коли я був злий для тебе. Я робив, руки відрабляв. А ти не глузуй, бо диви ся, ті руки здорові єще, (дуже сильно) єще зможуть удушити таку змію-гадюку, як ти.

Кейда і Ені (кричать). Йой, мордувати хоче! (утїкають).

СЦЕНА 10.

На порозї стає Милі.

Милі. А се що такого у мойому гавзї? Ти чого ту зайшов?

Максим. Не тебе видїти, а єї, матїр моїх дїтий.

Милі. Так і виноси ся здоровий, поки кости цїлі.

Мері. Мільку, вижени єго, дай на поліцію знати, аби не важив ся мене напастувати.

Максим. Я йду! Но слухайте! У тебе, чоловіче, також діти, не дай Боже, аби вони тілько терпіли, що мої. Я їх клясти не буду, а тобі — най Бог простить (відходить).

СЦЕНА 11.

Милі, Мері.

Мері. Видиш, напасть.

Милі. Може й сама його тутки тягнеш?

Мері (гладить його попід бороду). Що тобі, мій соколику. Я єго? Навідженого? Прийшов, пішов. Ось дівчата свідками.

СЦЕНА 12.

Входять Кейда і Ені.

Ені. А я страх налякалась, гірше, як колись своєї жидівки.

Милі. Що там таке. Мері, готов вечерю, гості будуть. Чого нам журити ся. Гроші є, бізнес буде. Як гуляти, то гуляти (сідає до стола).

(Мері сідає єму на коліна).

Мері. А чого-ж би купити?

Мері. Свиню цілу купуй. Мяса і телячого і свинячого, курий кілька, паїв, айскріму. Капусти їсти не буду. Не даром я богацький син. Ну, мерщій. А ви, дівки, сідайте біля мене.

СЦЕНА 13.

Милі. Так має бути. З роду на пана я родив ся, не на хлопа. Правда, дівки (пригортає обі до себе).

Ені. Йой, як би Мері вздріла.

Милі. А вона жінка мені, чи що?

СЦЕНА 14.

Входить Гари і Майк, оба несуть фляшки і ставляють на столї.

Гари. Дотаскали. Аж кортїло на дорозї спробувати, та якось не ладно.

Майк. Є вино й солодка і гірка горівка.

Милі. Гей, Мері, шклянок давай, їсти неси.

(Гари вибігає, за хвилю вносить шклянки, ставить перед усїми).

Милі. Я виски не хочу, вина менї (бере фляшку). Мері, ходи скоро.

СЦЕНА 15.

Мері вносить миски з їдою.

Милі (наливає їй). Пий, бабо, тілько нашого, що жиємо. (Всї пють). І єще наливай. Не бій ся, гроший як у жида. І єще будуть (пє).

Мері. Дай, Милянцю, я сховаю гроші.

Милі. Або їм зле у мене, що?

Мері. То ти менї не віриш?

Милі. Що там пусте балакати. Пийте! (пє).

Гари. Де там у нас, на селї, пив хто таке вино.

Майк. А квасу з вогірків не напив би ся.

Милі. Що там старий край. Ґодегел з ним. Тутки я пан і все. (До Мері). Ти чого надула ся, га? (Саджає єї на колїна). Зле тобі тутки, що?

Гари (до Ени). А ти, жидівська сороко, що? Ходи крутанини (тягне єї на середину і крутить ся з нею).

Майк (до Кейди). Кейда, ми від мачохи чи як?

Кейда. Відчепи ся.

Майк. Ходи, бо як тя вріжу в галамаґу, то сейчас підеш.

Мері. Іди, коли тя так ладно просить.

(Майк насильно тягне Кейду і йде з нею крутити ся. Милі пє і дає зі своєї шклянки пити Мері, та цїлує його. По хвили тамті устають крутити ся).

Гари. Коби музики, тоби раз.

Милі. Будуть і музики. Гроші є. Най всї знають, що пан гуляє нинї.

Спів.

(арія: Ой не стій під вікном).

Не журись, не сумуй,

Пригорнись, поцілуй.
Погуляти не біда,
Дівчинонько молода.

*

Закуси, попивай,
Що Біг дасть, не питай.
Не жури ся тим гріхом,
Що гуляла з козаком.
(По співі).

(Гари хватає з миски цілий ланц франкфортерів, що держать ся з собою, кидає один кінець Майкови, той бере в зуби, Гари з другого кінця і так танцюють. Всї сміють ся).

Милі. А то видумали. Пийте, дївчата!

СЦЕНА 16.

Входить Осип, чесний старик, літ 50.

Осип. Слава Ісусу! Що в постї гуляєте?

(Мері зіскакує з колїн Милїя і стає біля него).

Милі. А ту в Америцї, який піст, га? Сїдайте дядьку, може випєте.

Осип. Нї, Омельку, я не пю нїчого

Мері. То закусїть.

Осип. Не оскоромив ся я за цїле житє в пістний день мясом, то і тепер того не зроблю.

Гари (окружив Осипа з заду і насильно пакує йому в губу кусень ковбаси). Ану попробуйте.

Осип (відтручує його). Іди негіднику. Пошануй мій старий волос.

Милі. Гари, шарап! Що-ж принесли ви нам, дядьку?

Осип. Письмо я тобі приніс від твоєї жінки. Ось воно (дає лист). Писали до мене, і до тебе долучили, просять, абись перечитав.

Милі (кладе на боці). Буде час. Тепер я забавний.

Осип. Пишуть, що мама дуже хорували і діти.

Милі. Тай подужали. Що пишуть, то й сам почитаю (пє).

Осип. І мама дуже просять, аби ти не продавав Мендлеви поля і щоби ти не зробив так, як той блудний син, що

Маєток взяв,
Не попращав
Отця старого,
Ні роду свого.
І сам помчав
В далекий світ.
Там блудно жив,

День, ніч, гуляв,
Все змарнував,
Майно пропив
І марно згиб.

Гари. Дивіть, які цікаві байки ви, дядьку, знаєте. Ану єще за нікля.

Милі. Що я роблю, то роблю, всім зась до того. Чуєте? Марную, то своє, не чуже

Мері. Певно, що так.

Осип (встає). Тебе, жінко, я не знаю. А се син моєї рідної сестри. Кому-ж памятати о нім, як не мені? Омельку, глянь на Бога; на жінку, на діти згадай, на тата, на маму, на руський свій нарід. Люди пальцем показують на тебе... Зле жиєш, чужі діти плачуть на тебе.

Милі (зриває ся). Ба, а се що? У мому домі? Ти псе старий, підеш ти? (До Гария і Майка). Хлопці, за двері з ним. Щоб слідом єго тут не пахло.

(Гари і Майк хватають Осипа за руки, той отрясає ся від них).

Осип. Сам я іду. Боже прости вам.

Мері. А в карчило його. Диви, який навчитель.

СЦЕНА 17.

Ті без Осипа.

Милі (сідає, по хвили пє цілу шклянку вина. Мери за той час взяла письмо і спрятала за пазуху). Письмо менї положи до моєї скринки. Е, що там на старого ворона оглядати ся.

Мері (гладить його). Певно, що так, закуси Мільку. Ану, дївчата, якої веселої.

(Милі пє).

СЦЕНА 18.

Входить Піяковський, дуже бідний.

Піяковський. Пшепрашам, чи ту мешка пан Омелян? Мам честь пригадати ся, єстем пан Піяковський.

Милі (зриває ся). Гей, та то наш писар. Вас що тут принесло.

Піяковський. Біда, як ся каже.

Гари. Піяковський, і ти тутки? (Хватає єго руку і стискає так, що той аж козака гуляє).

Милі. Мері, то єсть мій краян. Сеґан Піяковський. Дайте йому пити (саджає його). Чого-ж ти ту їхав?

Піяковський (пє одну і другу). Через злих людий. Очернили мене, наговорили і зі встиду я ледво ту дістав ся. А тут нїхто мене не поратує.

Милі (уже сильно пяний). Як то нїхто. А я що? Дїд чи хлоп? (Витягає жміт гроший і кладе перед себе). На, десятку маєш (пє).

Мері сїдає Милїйови на колїна, Ені з заду чіпає ся єго плеча, Кейда так само, Гари і Майк найблизше них, писар сховав гроші і хапчиво їсть).

Мері. А менї, соколику, нїчого? Я-ж твоя Мері.

Милі (дає їй десятку). На, знай пана. Гей дївки, котра мене поцїлує, дам по пятцї.

(Кейда і Ені нараз голосно єго цїлують).

Гари. А нам, товаришам своїм, нїчого? Я-ж тебе привіз.

(Милі дає всїм по пятцї).

Мері. Єще одну дай, а я куплю собі золотий зинґарок.

(Всї чіпають ся Мілія).

Милі (встає, держить гроші в обох пригорщах). То сховаю, бізнес заложу. (Незамітно пятка єму падає). Так, сховаю, бізнес заложу. (Виходить заточуючись, а всї крім Піяковського за ним з криком): Милянцю, серце, дай єще.

СЦЕНА 19.

Піяковський сам.

Піяковський (встає). Хе, хе, хе, добре я трафив. (тягне з фляшки). Буде можна відпочати у краяна. (Дивить ся на землю і піднимає пятку). Хе, хе, хе, то сховаю. (Ховає пятку, на-

пихає усї кишенї мясом, дві фляшки тащить також). І то сховаю, бізнес заложу. Хе, хе, хе.

Куртина спадає.

Конець другого акту.

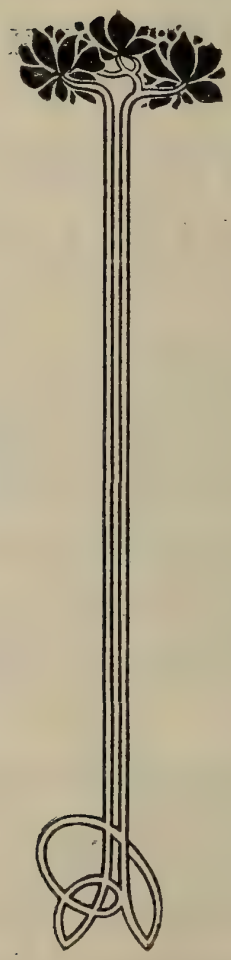

АКТ III.

Сцена та сама, як у другому акті, тільки на боці стоїть ліжко або мала софка.

СЦЕНА 1.

Мері і Гари сидять при столї.

Гари. Деж він пішов?

Мері. Казав, що душно йому у хатї. Най йде, куда хоче. Щоби був у шпитали єще лежав, а тут нудить собою.

Гари. Думаєш, що будуть тримати без гроший? А скоро пішли ті гроші, за пару місяців і нїчо нема.

Мері. Най би був дбав за них. Я йому казала сипати грішми? Купив шторик, може я не дбала за бізнес?

Гари. За свій, то правда.

Мері. Тільки ти не пащекуй. Мало сиґаретків і кендів і ковбас ти набрав, а може цента я взяла від тебе? Ну, за три місяцї зі штору нї слїду. А сам він що? На Ену пів сотки видав. Кейдї зинґарик купив, а решту з тим злодієм Піяковським пропив. Тепер зі шпиталю нагнали, нехай робить собі, що хоче.

Гари. А що-ж з нами буде?

Мері. Отсе менї журба. Що, на світї місця нема вже?

Гари. Як се, я мав би остати сам тутки?

Мері. Що менї з тобою? Абись еще не пив то друге дїло, а так бомом хвалити ся буду, чи що?

Гари. Пити, не пити, все умреш. А кидати не кидай мене. Ми-ж тільки часів знаємо ся.

Мері. Шкода часу на балачку. Йди тепер де хочеш, а я вечером поїду до Ню Йорку. Хочеш їхати, будь на дипі, то може тя возьму, а нї, то з Богом.

СЦЕНА 2.

Входить Милі, страшно винужденїлий, зі слїдами слабости.

Милі (сїдає на кріслї). Мері, менї би молока.

Мері. А де-ж менї взяти его? Хибаж украсти, чи що? Цента не маю одного, а він молока хоче.

Милі. Таж еще колись у тебе була десятка, чи й більше навіть.

Мері. Була, то моя заслуженина. Дармо я тобі робила?.

Милі. Так ти кажеш? Коли у мене були сотки, тодї ти уміла дбати за мене, а тепер я гину

на очах твоїх і тільки відвдяки від тебе.

Мері. Слухай, чи я тобі жінка, чи що? Платив ти мені, я тобі робила, не маєш чим платити. моїй службі кінець.

Гари. Певно, що так.

Милі. І ти, ніби приятель так кажеш? Се за моє добро заплата.

Гари. Е, таких приятелів. На мене богато не видав, а було дівкам зиґарків не купувати. То й все. Що там згадувати все, що було. Ґуд бай Чалий (виходить).

СЦЕНА 3.

Милі і Мері.

Милі. Де я розум мав братати ся з ними. (По хвили): Душно мені, у грудях палить... В очах темніє. (Мері за той час з другої кімнати виносить пакташку). Ні помочи, ні розради. (Глядить великими очима на Меру). А ти куда йдеш?

Мері. Чогож мені тут єще сидіти? З голоду помирати? Завтра так чи сяк з хати вигонять за рент. Піду я глядіти для себе хліба.

Милі. А я? Де-ж я ся дію, слабий, нещасний?

Мері. Не моє се діло У тебе тутки дядько є, до него йди. А я мужня жінка, у мене діти Було

не гуляти, а тепер... е що там казати, ґуд бай Чалий (виходить).

СЦЕНА 4.

Милі сам.

Милі. Всї кинули. Сам, без нікого (встає). Щоби було кому хотяй до шпиталю провести. Ніхто й не загляне. А колись у мене було тільки приятелїв. (Глядить по кишенях). Десь мав я еще пару центів? Чи не в куферку вони? (Іде до куферка, отвирає, шукає). Нема... Все забрала. (Витягає лист). Що се? (Сїдає на ліжку чи на софцї). Письмо... від... жінки... Нї, не стану я его читати... Забув я на них... Но нї, перечитаю, все одно, нехай хотя знаю, як кленуть вони мене (роздирає). "Дорогий, єдиний мій мужу!" (Говорить): Як се? Вона мене називає і дорогим і єдиним? (По хвили читає): "І я і дїти, ми рано і у вечер молимо ся Богу, щоби ти, мій мужу, був щасливий і не забув на нас. Кождого дня, кождої години ми згадуємо на тебе і ждемо твого повороту. Що нам люди пишуть ми не віримо. Ти наш і наш все останеш. Воля твоя продати ґрунт, роби, як сам знаєш, коби тільки не в жидівські руки. О се одно тебеі тато і мама і я і дїти, хотя малі, просимо. А згадувати тебе будемо за то при кождій Службі, при кождій молитві. Бо ми всї

так тебе любимо..." (опускає лист з рук, говорить): Так вона пише... А я. Я й не думав о них... (хватає ся за грудь). Як ту пече страшно! (Падає на ліжко, чи софку). Горе, горе менї окаянному! Забув я на Бога, забув на кров свою... Там вони чесні, праві, а тут я... Юда проклятий! (По хвили): Води, чарку води!... Нема кому подати. Там у нас, в домі вітця мого, там пес не жажде води, а я тут найгірший всїх. А вони, вони люблять мене, вони молять ся за мене. (По хвили): Боже, прости, прости, прости! (Лежить без чутя майже. Сцена затемнює ся до половини. З одної кулїси до другої переходять нїмо, без житя у твари, наче неживі: Олена і двоє дїтий, при виходї в другу кулїсу звертають ся до ліжка і простягають всї троє до него руки, почім нїмо виходять. Повне світло). Жінка, дїти! (Світло погасає; Антін і Анна нїмо переходять сцену і так само простягають до него руки, почім відходять. Повне світло). Отець, мати... (Падає в обморок).

СЦЕНА 5.

Входить Піяковський.

Піяковський (глядить на ліжко). Аве! (глядить у двері другої кімнати). Ага, пташки фру, фру! А той, чи копита не натягнув? (Приглядає

ся Милійови). Єще ні, но як не нині, то завтра. Гм, не богато діла мені тутки. З паньством кінець. (Дивить ся на відкриту скринку). О, єще щось є (витягає дві сорочки і ковнірик). І то придасть ся.

Милі (тихо). Води!

Піяковський. Води? Я би скорше водки випив. Ні, голубичку, бою ся я тобі води давати. Єще-б зашкодило. Ліпше най так остане. Ну, ґуд бай Чалий (виходить).

(Хвиля павзи).

СЦЕНА 6.

Милі сам.

Милі (як попередно). Води!.... Там всї вони, а я тутки... води.... Простіть... Блудний я син...

СЦЕНА 7.

Входить Осип.

Осип. А се що? Він сам, без памяти? (Підходить до него). Господи! він без памяти. (Вибігає приносить води і обливає нею лице Милія). Нещасний чоловік. (Підносить єго голову): Омельку.

Милі (відкриває очи). Чи се ви, мамо?

Осип (кладе єго голову на подушку). Омельку, се я, я, дядько твій.

Милі (відкриває очи) Дядько, то ви? Ви прийшли... Води дайте Христа ради!

Осип (подає воду). Пий синку, пий. Ми не дамо тобі пропасти.

Милі (підводить ся). Дядьку! Зле зі мною. Всї кинули. Сам я, гину, гину. А там вони... Тато, мама, жінка, діти.... Дядьку, бою ся умирати. Бог, суд... .(падає).

Осип. Бог простить і всї простять. Наш ти, наша руська кров; гріха в нас много, но і жалю много. Як тобі, лекше?

Милі. Не знаю. Здаєсь спати хочеть ся. Скажіть менї дядьку, скажіть що такого аби я уснув так солодко, як тодї коли єще малим був.

Осип. Так слухай:

В пустини, гень далеко,
Де вовк на жир все жде,
Посеред вічної спеки
Там свинї син пасе.
І голодом конає,
З посухи умирає
І в нуждї він сягає
По корм, який їдять
Ті свинї.
А думки все ся мчать:
Там нинї

В отсїй годинї
У рідній там країнї
Нїхто там голоду не знає,
Наємник кождий має
Доволї хлїба і страви,
Лиш я оден лукавий
І грішний я тут погибаю
Коли згадаю
Мій гріх тяжкий.

. . . . . .

О, отче мій!
Отцем прощеня раз ще будь!
У бідну грудь
Пішли спасеня ти надію.
Дивись, я гибну ту і млїю.
Но встану я:
До стіп отця
Припаду, заридаю
І скажу так:
Перед небом і тобою
Я согрішив.
Я гріх свій знаю.
Не то, щоб жив
Я у хоромах і палатї,
Но як остатний і проклятий
Слуга, наємник і батрак.

Хочу ізмити всї провини.
О, отче добрий і єдиний
Споглянь на мене з висоти,
Прости, прости, прости!

. . . . . .

Отець простив.

Милі. Отче прости!

Осип. Так синку проси єще і матери прощеня. Она, та Русь свята, та єдина Мати, і вона простить, тільки моли о се, а щиро.

Милі (ледви чутно). Мати, прости! (Засипляє).

Осип (кладе руку на єго голову, тихо і поважно): Єсли-б гріхи твої були як кров і китайка, я обмию їх і лїпше снїга очищу тя.

(Світло гасне на сценї, або можна устроїти другу маленьку куртину з арґантини. По хвили світло бє сильнїйше, при Милїю стоять всї: Антін, Анна, Олена, дїти з простягненими до него руками, сейчас куртина спадає. Або можна се і пропустити.)

Кінець третого акту.

АКТ IV.

Сцена як у першому акті.

СЦЕНА 1.

Анна і Олена сидять на лаві, діти бавлять ся серед хати, перед образами лямпадка.

Олена. Ні чутки, ні вістки. Може і погиб де.

Анна. Ні, Олено, моє серце звістило би мені се. Приступив блуд до него, та (поважно) слухай дитино. Не дасть Бог єму пропасти. Я тисячні клала поклони, я Богу молила ся, я ночий недоспала, а вірувала, що діти мої все останутъ такими, якими хотіла я їх мати. І він не пропаде, повір мені.

Олена. Бог говорить устами вашими. І я передаю ся Йому і знаю, що дітий моїх не оставить він спротами. Бо я, я також мати.

У мене діти, дивіть, ті діти,
Будучність наша, наша надія.
І як без батька дітям тим жити,
Чи прийде вітер, чи суховія,
Хто сохранить їх, хто їх огріє.
Дивіть, земличка, вона омліє,
Як батько-сонце єй не огріє.
А нам як жити, скажіть, як жити,
У мене діти, нещасні діти.

Анна. Будь певна, що ті діти, вони остануть тим, чим ти їх хотіла мати, коли родила їх, чесними, руськими, нашими.

СЦЕНА 2

Входить Стеха.

Стеха. Ну, всегда тільки піклуєте ся і піклуєте. Чого журити ся, більшому горю не бути.

Анна. І ти, Стехо, такого не кажи. Що дасть Біг, то дасть, а против волї Його не нам іти, не нам у прю з Ним ставати.

Стеха. Та бо вам нїчо дивити ся, а отсе усї люди сміють ся, що наша земля, за яку тато так дбали, пішла у жидівські руки. Атже вона дїдівська, прадїдівська. А через кого?

Олена. Не суди його. Се-ж брат твій. А ті дїти то його дїти.

Стеха. Сестро, чи я його суджу? Не вже-ж він не наш, не рідний? А тільки жаль, що так низько, так гіршно відрік ся він тебе і дїтий.

Олена. Остав Стеха, нї слова більше. Як і що він робив, то він віддасть суд за то, но при менї, при єго жінцї, нї слова об тім. Він мій муж, за него я постою хотяй і житєм.

Стеха. І не в думцї менї з'обиджати єго. Тобі він муж, а менї брат, однаково любимо єго. Що-ж мамо, давно не були у нас?

Анна. Ой доню, доню, куда менї старечими ногами йти на конець села. Відбігли ви, дїточки, від мене, одно на конець села, друге до Америки, та у серцю мому які ви близькі, неначе би тодї, коли всї малими у ніг моїх іграли.

СЦЕНА 3.

Входить Терешко.

Терешко. Сла-ава Су-су-су...

Анна. Сїдайте, Терешку. Що принесли нам?

Терешко. Пан мача-а-альник про-осили, аби ваш ґа-ґазда до них за-айшли.

Олена. Тата нема. Но як прийдуть, то ми їм скажемо.

Терешко. А від О-омелька вістки не-нема? Шкода, до-о-брий був.

Олена. Дякую вам. Терешку, за добре слово.

Терешко. Пе-евно, що він ве-верне, менї снило ся, що так....

Анна. І за се спасибіг. Для него у нас одні і ті самі серця.

СЦЕНА 4.

Входить Антін і Павло.

Антін. О, і Терешко тутки. Певно начальник кличе. Скажіть, що скоро і прийду. А тепер устав я трохи (сїдає).

Павло. Всї ми разом, а де-ж Стехо твій Василь?

Стеха. У него нинї дїла стільки а стільки. Він розглядує усї книжки і читальнї і каси і крамницї. Богацько центів прийшло для нас з Америки.

Антін (понуро). Видїв я, тільки одного імени нема там. Покарав мене Бог.

Олена. Тату, дивіть на ті дїточки, вони просять помилуваня за него. Не дорікайте.

Антін. І не думаю. Що-ж Павле, як воля твоя, перечитай менї, знаєш се, що так плїняє моє серце. Не довгий вік мій. Знаю се, та тільки одно хотїв би я видїти, сповнене сна, який снить ся менї так часто.

Павло. Так за блудного сина перечитати вам? У мене тільки конець того.

Анна. Читай, сину, той конець то сам мід на серця наші.

Павло. Най буде по вашому. (Іде, бере книжку і вертає). Тільки, що тепер не так легко вернути із пустинї. Бо та пустиня, то море і глубоке і далеке (розгортає книжку).

Стеха. Ти-б читав скорше, а не роздумував.

Павло (читає):

Отець прощає,
В обійми сина принимає,
Цілує щиро, повідає:
Щаслив,
Хто все на Бога уповає,
Такого Бог не оставляє.
Отсе мій син ожив,
Із смерти встав, Бог гріх простив,
А я, прощати я не в праві,
Я можу тілько більш любити.
Нехай-же син мій в княжній славі
Зачне так жити,
Як сам задумав, коли мир
Вступив у нього там в пустини.
А я взиваю всїх вас нинї
На пир.
На пир прощеня всї прийдїть!,

. . . . .

Антін. Щасливий отець. Що дав би я, за те, щоби наш Омелько вернув.

Павло. За що, тату? За то, що прогайнував нашу працю? Що там, у Америцї, жиє, як татарин який? Е, аж лячно слухати того (виходить).

Анна. Нема мира між нами, забуває Бог про нас.

СЦЕНА 5.

Павло вертає.

Павло. Простіть, тату, зле я зробив, що виступив словом против свого брата. Хто знає, що з ним. А ви відпустіть з ласки вашої.

Антін. Всї ми люди і стільки, один грішить у малому, другий у великому. А судя нам всїм — сам Бог.

Спів.

Всї:

Блудним сином світ блукає,
Хоче щастя і не знає,
Що то щастє є між нами,
А ми допчемо ногами
Наше щастє і не бачим.

*

І ридаєм, гірко плачем,
Що та доля, як лебідка,
Промовляє тільки зрідка
До серденька і питає,
Чом людство усе блукає
І ночує десь під тином,
Чом ми вічно блудним сином.

Олена і Павло.

Блудним сином, Русе Мати,
Рід наш вічно ме блукати.

Поки того не спізнає,
Що Русь єдности бажає.
(Всї повтаряють послїдні слова).
(По співі).

Антін. Аж лекше на серци. Ну, унучата, ходїть трохи до мене. (Дїти бігнуть на залюбки). Ось ту сїдайте на колїна (саджає їх), щож любите дїдуся?

Олена. Єще би їм не любити за добро ваше. Без вас вони бездомні сироти (плаче).

Анна. Не плач, Олено! Бог знає, що робить.

Антін. А терпен спасен.

СЦЕНА 6.

Вбігає Терешко.

Терешко. Бі-бі-бійте ся Бо-бога... та-та-та новина, та-та-та....

Анна. Щож такого?

Терешко. Та-та-та... .я-я-я... Так-так-так... (задиханий сїдає на лавку). Не-не могу сказати.

СЦЕНА 7.

Входять, скілько мога, на сцену людий у народних уборах.

Антін. Господи, що се такого? (Стає з Анною супроти головних дверий).

Олена. Господи, чи не зла вістка за него. (Тулить діти до себе).

(Входять Осип і Омелько, убрані по американськи. Всї без чутя, удивлені. Олена бере діти обоє на руки).

(Хвиля мов живий образ).

Омелько (падає до стіп Антона і Анни). Отче, согрішив я на небо і землю перед тобою і усїм родом нашим і усею руською родиною. Я не достойний звати ся сином твоїм, но прийми мене за наймита і — прости менї.

Антін (скоро). Сину мій, Омеляне! (підносять його обоє з Анною, цїлують). Сину мій! Ти у нас. Радосте наша. Кай ся, кай, Бог прийме каянє, Бог простить гріх! Диви! (Антін бере Олену за руку). Се жена, се діти твої. Привитайтеж батька.

Омелько. Олено, і тобі до ніг я кланяюсь (падає їй до ніг). Не годен я діткнути ся діточок твоїх, поки ти не простиш менї.

(Антін підводить єго).

Олена. Омеляне, ті діти уміють тільки любити і почитати свого батька. А я, я все тобі однака (віддає діти на єго руки, він їх цїлує).

Антін. А ти, Павле, радий з того?

Павло. Тату, я все, що моє, подїлю з ним,

нехай трудить ся з нами.

Осип. Привів я його вам, а тепер будьте спокійні, він уже не блудний, він ваш, щирий син Риси-Неньки.

(Всї окружають Омелька і Олену).

Терешко. Я-я ка-казав, що новина ве-велика.

Антін. Нинї у нас недїля свята. І день радости. Нинї вернув ся мій син, а ти (до Анни) мати, що скажеш?

Анна (торжественно).

Що до серця руськой неньки
Пригортають ся всї дїти.
Чи великі, чи маленькі,
Могуть вони поблудити,
Но і мусять блуд пізнати
І блудного шляхом сина
Мусять назад повертати
До стіп неньки. Ось причина,
Чом при наших всїх провинах,
Серед блуду і прощеня
Ще не вмерла Україна.

Антін.

А стремить все до спасеня!

(Хор співає відповідну пісню).

Куртина спадає.

Конець.

Чи ви вже маєте книжку

„Житє Ісуса Христа“?

Єсли ні, то старайте ся єї купити, поки є на продаж, щобисте опісля не жалували. Такої книжки не дістанете анї в старім краю. Має вона 300 сторін друку і 73 образків друкованих на грубім папери. Оправлена в червоне полотно з золотими витисками. Книжка та написана чистою народною мовою, що кождий дуже легко єї зрозуміє. Найлїпший презент зробите своїм рідним в старім краю, єсли зашлете їм книжку „Житє Ісуса Христа“; буде се дорогоцїнним скарбом для них.

Цїна сеї гарної книжки вже з оплатою почти є

$1.25

НАКЛАДОМ РУСЬКОЇ КНИГАРНІ в Скрентон, Па.

вийшли слідуючі театральні книжки:

ГОСТИНА СЬВ. НИКОЛАЯ. Драматична пт гра в чотирох виходах, написав Єроним Калитовский, перероблена до американьских обставин. (6 осіб) 10

АМЕРИКАНЕЦЬ. Веселий образ з житя народу, з співами, в 3-ох діях, написав Мстислав Рус. (13 осіб. 9 мущин, 4 жен. 15

ВЕРТЕП. Сценїчна картинка для колядників, що ходять по хатах в часї Різдвяних Свят. Написав Є. Луцик 5

В НЕВОЛЇ ТЕМНОТИ. Комедія з житя русько-американського народа у 3 актах. Написав Єроним Луцик 25

Кромі власного накладу має книгарня на складі великий вибір книжок театральних инших видавництв з Галичини і російської України.

Адреса книгарні:

BASIL HRISHKO & CO.

701 W. Lackawanna Ave.,

Scranton, Pa.